

292730 - باطل کننده‌های غسل چیست؟

سوال

اگر ناخن‌های من بلند و پر چرک باشد آیا این غسل را باطل می‌کند؟ می‌خواهیم همه چیز را که در اثنای غسل باعث باطل شدن آن می‌شود را بدانم. مثلاً در اثنای غسل آبی که به زمین برخورد می‌کند و به بدن می‌رسد آیا غسل را باطل می‌کند؟

پاسخ مفصل

برای درستی غسل شروطی است که باید فراهم باشد و اگر یکی از آنان نباشد غسل باطل می‌شود. این شروط چنین است:

شرط اول: نیت.

رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **«همانا کارها به نیت‌ها بستگی دارد و برای هر کس چیزی است که نیت کرده است»** به روایت بخاری (۱) و مسلم (۱۹۰۷).

بنابراین لازم است در آغاز غسل نیت این را داشته باشد که به قصد رفع جنابت می‌خواهد غسل کند.

شیخ عزالدین بن عبدالسلام - رحمه الله - می‌گوید:

«هدف از نیت‌ها، تمییز دادن عبادت‌ها از عادات یا تمییز ارزش عبادت‌ها در اثنای تفاوت گذاشتن میان عبادت‌ها از عادات است و برای آن مثال‌هایی است:

یکی از آن‌ها غسل (شستشو) است که میان آن‌چه به قصد تقرب به خداوند انجام می‌شود مانند غسل از حدّث‌ها و دیگر اهدافی که بندگان دارند مانند خنک کردن خود و شستشو و استحمام و مداوا و از بین بردن ناپاکی‌ها و چرک‌ها تمایز ایجاد شود.

بنابراین از آن‌جا که غسل و شستشو میان اهدافی چند در تردد است لازم است که آن‌چه را برای پروردگار انجام شده از آن‌چه برای اهداف خاص بنده انجام شده تمییز داد» (قواعد الأحكام: ۲۰۷).

از **«اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء»** پرسیده شد:

«در حالی که فکر می‌کردم پاکم غسل کردم و نیت رفع جنابت نکردم و پس از غسل یادم آمد که پیش از غسل جُنب بوده‌ام. آیا باید غسل را تکرار کنم یا با همان غسل پاک شده‌ام؟»

علمای انجمن چنین پاسخ دادند: اگر غسل شما به نیت نظافت و خنک شدن بوده باید دوباره به نیت رفع حَدَث اکبر (جنابت) غسل کنید، زیرا شما با غسل نخست نیت نکرده‌اید و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید:

«کارها به نیت‌ها بستگی دارد.»

انجمن دائم پژوهش‌های علمی و فتوا

صالح الفوزان، عبدالعزیز آل شیخ، عبدالله بن غدیان، عبدالرزاق عفیفی، عبدالعزیز بن عبدالله بن باز» (فتاوی اللجنة الدائمة . المجموعة الثانية: ۴/ ۱۳۳).

شرط دوم: آبی که با آن غسل انجام می‌شود پاک باشد.

ابن عبدالبر - رحمه الله - می‌گوید:

«تغییر آب از دو حالت خارج نیست: یا با نجاست دچار تغییر شده یا با غیر نجاست. پس اگر تغییر از روی نجاست باشد علما بر این اجماع کرده‌اند که نه پاک است و نه پاک کننده» (التمهید: ۱۶/۱۹).

بنابراین اگر شروع به غسل کرد و سپس متوجه شد که آب نجس است باید غسل را با آب پاک تکرار کند.

اما آبی که از بدن سرازیر می‌شود و برمی‌گردد پاک است.

ابن المنذر - رحمه الله - می‌گوید:

«علما بر این اجماع دارند که شخص مُحدث (جُنب) که نجاست بر اعضای بدنش نیست اگر آب به صورت یا دستانش برخورد کرد و بر بدن یا لباسش افتاد آن آب پاک است؛ زیرا آب پاک به بدن پاک برخورد کرده است...»

و در اجماع علما است که رطوبت باقی مانده بر اعضای شخصی که وضو گرفته یا غسل انجام داده و آنچه به لباسش افتاده پاک است، و این دلیل بر پاکی آب استفاده شده [در وضو و غسل] است» (الأوسط: ۱/ ۲۸۸).

بنابراین اگر مسلمان با آب پاک غسل کند و آب بر زمین پاک بیفتد و سپس به بدنش برگردد، تاثیری بر صحت غسل و پاکی بدنش ندارد.

حالت غالب در حمام‌های کنونی این است که مکان قضای حاجت از محل شستشو جداست و صرف شک درباره نجس بودن محل غسل هیچ اعتباری ندارد تا آن‌که دروازه شک و وسواس و زیاده‌روی گشوده نشود و درباره آبی

که به زمین [حمام] برخورد کرده یا در اثنای استحمام به بدن برخورد کرده حکم به نجاست نمی‌شود مگر آن که دانسته شود در محلی که غسل می‌کند بر روی زمین نجاست است.

شرط سوم: این که آب به همه بدن برسد. یعنی آن که بر روی بدن چیزی نباشد که مانع از رسیدن آب به پوست بدن یا مو شود، زیرا جنابت به همه بدن تعلق دارد.

امام نووی . رحمه الله . می‌گوید:

«بر این اجماع کرده‌اند که جنابت همه بدن را در بر می‌گیرد» (المجموع: ۱ / ۴۶۷).

بنابراین مثلاً اگر بر بدن چسب باشد یا ماده‌ای بر روی پوست یا مو باشد که پوسته‌ای مانع از رسیدن آب تشکیل دهد در این حالت غسل صحیح نیست و باید این چیزها را از بدن برداشت تا غسل درست باشد.

ناخن بلند با وجود چرک در زیر آن غالباً مانع از رسیدن آب به زیر ناخن نمی‌شود زیرا آب بسیار لطیف است و اگر مانع شود این مقدار بسیار ناچیز است و مورد عفو است؛ زیرا این چیزی است که در میان مردم مشهور است و شرع امر به پی‌گیری [رسیدن آب به] زیر ناخن در اثنای وضو و غسل نکرده است.

امام نووی . رحمه الله . می‌گوید:

«اگر زیر ناخن‌ها چرک باشد، اگر به سبب کم بودنش مانع از رسیدن آب به زیرش نشود، وضو صحیح است.

و اگر مانع شود، متولی به قاطعیت گفته که درست نیست و بی‌وضویی او رفع نمی‌شود، مانند آن که چرک در جای دیگر بدن باشد.

اما غزالی در احیاء علوم الدین به قطع حکم بر درست بودنش و درستی وضو و غسل داده و این که این مقدار به سبب نیاز مورد عفو است. وی می‌گوید: زیرا پیامبر . صلی الله علیه وسلم . آنان را امر به کوتاه کردن ناخن می‌کرد و ناپاکی زیر آن را مورد انکار قرار می‌داد اما آنان را امر نمی‌کرد که نمازشان را دوباره بخوانند» (المجموع: ۱ / ۲۸۷).

شیخ الاسلام ابن تیمیه . رحمه الله . می‌گوید:

«اگر مقدار کمی از چرک زیر ناخن یا مانند آن مانع از رسیدن آب شود، وضو صحیح است» (الفتاوی الکبری: ۱۵ / ۳۰۳).

برای مطالعه بیشتر درباره مورد اول به پاسخ سؤال شماره (265777) و (27070) مراجعه کنید.

شرط چهارم: که در میان علما مورد اختلاف است، «موالات» میان اجزای غسل و فاصله نیفتادن طولانی بین شستشوی اعضاست.

ابن قدامه . رحمه الله . می گوید:

«بیشتر علما جدایی افتادن میان [اعضای] غسل را باطل کننده آن نمی دانند به جز ربیعه که می گوید: آن که عمدا چنین کند، نظرم چنین است که باید غسل را دوباره انجام دهد و لیث همین را گفته است و درباره روایت از مالک در این باره اختلاف است و وجهی از اصحاب شافعی بر همین است.

ولی رای جمهور اولی است؛ زیرا این غسل است و ترتیب در آن واجب نیست، پس موالات نیز در آن واجب نخواهد بود» (المغنی: ۱/ ۲۹۱- ۲۹۲).

شیخ ابن عثیمین . رحمه الله . در شرح «زاد المستقنع» می گوید:

«ظاهر کلام مولف . رحمه الله . بر این است که موالات شرط درستی غسل نیست، بنابراین اگر قسمتی از بدنش را بشوید و سپس بعد از زمانی طولانی از نظر عرف بقیه اش را بشوید، غسلش صحیح است و مذهب [احمد] بر همین است.

و گفته شده که موالات شرط است و این نیز روایتی از امام احمد است و گفته شده: وجهی از اصحاب او...

و این . یعنی شرط بودن موالات . درست تر است؛ زیرا غسل عبادتی واحد [و یکدست] است و لازم است که با موالات بر هم بنا شود.

اما اگر به سبب عذر آن را جدا از هم انجام داد مانند آن که آب در اثنای غسل قطع شد، سپس بعدا وصل شد؛ لازم نیست آن چه را اول شسته دوباره انجام دهد، بلکه ادامه غسل را انجام می دهد» (الشرح الممتع: ۱/ ۳۶۵).

بنابراین شایسته است که مسلمان برای خود احتیاط کند و میان شستن اجزای بدنش در غسل فاصله طولانی نیندازد تا از این اختلاف نیز خارج شود و برای درستی نمازش احتیاط پیشه سازد.

والله اعلم